

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

1^ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Σε συνεργασία με Σχολές και Τμήματα των Πανεπιστημίων:

- Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης
- Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου
- Πανεπιστημίου Πατρών
- Πανεπιστημίου Ιωαννίνων
- Πανεπιστημίου Κρήτης
- Πανεπιστημίου Θεσσαλίας
- Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας
- Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης
- Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Αθήνα, 28 - 31 Μαΐου 2009

Τόμος

Γ'

Αθήνα 2010

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Πρόεδρος:

Παπαδάτος Γιάννης,

Πρόεδρος Π.Τ.Δ.Ε Παν/μίου Αθηνών

Αντιπρόεδρος:

Ματθαίου Δημήτριος,

Καθηγητής Παν/μίου Αθηνών

Μέλη:

Αντωνίου Αλέξανδρος-Σταμάτης,

Διδάκτορας Παν/μίου Manchester

Κατοίκη-Γκίβαλου Άντα,

Καθηγήτρια Παν/μίου Αθηνών

Μπαμπούνης Χαράλαμπος,

Επικ. Καθηγητής Παν/μίου Αθηνών

Μπούφη Άντα,

Καθηγήτρια Παν/μίου Αθηνών

Πάτσιου Βασιλική,

Καθηγήτρια Παν/μίου Αθηνών

Σκορδούλης Κων/νος,

Καθηγητής Παν/μίου Αθηνών

Τριλιανός Αθανάσιος,

Καθηγητής Παν/μίου Αθηνών

Φυρπιής Εμμανουήλ,

Επικ. Καθηγητής Παν/μίου Αθηνών

Χαλκιά Κρυσταλλία,

Αναπλ. Καθηγήτρια Παν/μίου Αθηνών

ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ-ΣΤΑΜΑΤΙΟΣ

Λέκτορας Ψυχολογίας Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Αθηνών

Αιτιολογικοί Παράγοντες Διάχυτων Αναπτυξιακών Διαταραχών (Αυτισμού) όπως παρουσιάζονται από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

Σε καμία περίπτωση δεν θα αποτελούσε υπερβολή ο ισχυρισμός ότι για τη συντριπτική πλειοψηφία των μη ειδικών προς το χώρο σήμερα, ο αυτισμός παραπέμπει αυτόματα στην πολύ γνωστή κινηματογραφική ταινία και επιτυχία "Rainman". Όπως επίσης και σε κάποιες ακόμη ταινίες (π.χ. "What's Eating Gilbert Grape?", "Mercury Rising" και "Silent Fall") και ορισμένα μυθιστορήματα (π.χ. "The Curious Incident of the Dog in the Night-Time" και "Daniel Isn't Talking and Al Capone Does My Shirts") με παρόμοια θεματολογία αλλά όχι τόσο γνωστά στο ευρύτερο κοινό (Jones & Harwood, 2009). Ιδιαίτερη μνεία αξίζει στην ελληνική ταινία «Η ζωή με τον Άλκη» του Δημήτρη Κολλάτου η οποία αποτυπώνει τα προσωπικά βιώματα του σκηνοθέτη με τον αυτιστικό γιό του, τον οποίο στην ταινία υποδύεται ο μεγαλύτερος αδελφός του. Ο Γιάννης Μπακογιαννόπουλος στην εφημερίδα «Η Καθημερινή» είχε γράψει: «Ο Κολλάτος είναι αμεσότερος και σοβαρότερος από τον άνθρωπο της βροχής». Η ταινία απέσπασε Τιμητικό Βραβείο στο 29ο Διεθνές Κινηματογραφικό Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης το 1988.

Έτσι, δεδομένης της σημαντικής επίδρασης της μικρής και μεγάλης οθόνης, λόγω κυρίως της οπτικοακουστικής αμεσότητας, σε εκατομμύρια ανθρώπων σε όλο τον πλανήτη, συνεκδοχικά τίθεται και ο προβληματισμός σε ποιο βαθμό η παρουσίαση της σοβαρής αυτής αναπτυξιακής διαταραχής βρίσκεται προς την ορθή κατεύθυνση. Αν και ο αυτισμός λόγω των όποιων ιδιαιτεροτήτων παρουσιάζει ως αναπτυξιακή διαταραχή έχει προβληθεί περισσότερο μέσω των συγκεκριμένων ταινιών οι οποίες βέβαια θα πρέπει να σημειωθεί ότι έτυχαν μεγάλης ανταπόκρισης σε όλες σχεδόν τις χώρες που προβλήθηκαν, ωστόσο δεν θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι εξαιρείται και αυτή η διαταραχή, καθώς ούτως ή άλλως εντάσσεται στα πλαίσια της ειδικής αγωγής, από τη γνωστή αντιμετώπιση των ΜΜΕ (έντυπων και ηλεκτρονικών) προς τα άτομα με ειδικές ανάγκες και αναπηρίες (Hardin, & Preston, 2001. Pointon & Davies, 1997. Titchkosky, 2005). Τα λεκτικά κλισέ και η απορρέουσα υποκρισία μέσω πολλών εκφραστικών τρόπων επίδειξης συμπόνιας και οίκτου είναι κάτι που πραγματικά φέρνει πάντα σε δύσκολη θέση, ενοχλεί και θλίβει τα άτομα που αντιμετωπίζουν τέτοια προβλήματα (Haller, Dorries & Rahn, 2006).

Συγκεκριμένα, έρευνα του Ελληνικού Ινστιτούτου Οπτικοακουστικών Μέσων (2008) σχετικά με τους τρόπους που εμφανίζονται τα ΑΜΕΑ στα ΜΜΕ κατέληξε ότι ως συνολική επίδωξη φαίνεται ξεκάθαρα να είναι η πρόκληση οίκτου και ειδικότερα για τα άτομα με

ψυχική νόσο προσδίδεται δυσανάλογη και ενίοτε μη ανταποκρινόμενη προς την πραγματικότητα έμφαση στον ενδεχόμενο αυξημένο βαθμό επικινδυνότητας των ατόμων αυτών. Επιπλέον, όσον αφορά στα άτομα με νοητική υστέρηση, εντοπίστηκε μέσω της συγκεκριμένης έρευνας να διατυπώνεται από τα ΜΜΕ μια «εύκολη κριτική» προς τις οικογένειές τους και συνήθως τα παρουσιάζουν ως τραγικά πρόσωπα με τρόπους τέτοιους που και τα διακωμωδούν ακόμη με απώτερο σκοπό ουσιαστικά τη δημιουργία ενός «ευπώλητου» τηλεοπτικού προϊόντος.

Είναι γεγονός ότι στις κινηματογραφικές ταινίες, όπως για παράδειγμα στην δημοφιλέστερη εξ αυτών, τον *Rainman*, οι δυσκολίες των ατόμων αυτών παρουσιάζονται σε μεγάλο (και πάντως μη ανταποκρινόμενο προς την πραγματικότητα) βαθμό σχετικώς υποβαθμισμένες και ενδεχομένως εξωραϊσμένες. Ενδεχομένως, η τέχνη του σύγχρονου κινηματογράφου μπορεί ακόμη και σε τέτοιου είδους θεματολογίες να απαιτεί ομοίως happy end, αλλά δυστυχώς αυτό δεν συνάδει με τις πραγματικές καταστάσεις και ιδιαίτερα της συγκεκριμένης κατηγορίας των συνανθρώπων μας (Γενική Γραμματεία Επικοινωνίας–Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης, 2008. Farnall & Smith, 1999).

Από την άλλη πλευρά, στην μεγάλη πλειονότητα των τηλεοπτικών εκπομπών και προγραμμάτων, τα άτομα με ειδικές ανάγκες παρουσιάζονται κατά κανόνα υπό το πρίσμα μιας φιλανθρωπικής διάθεσης, η οποία και προσδίδει ιδιαίτερη έμφαση στο πνεύμα διαχωρισμού των ατόμων αυτών από τα υπόλοιπα μέλη της κοινωνίας. Το συμπέρασμα αυτό επιβεβαιώνεται και από σχετική έρευνα (Ι.Ο.Μ., 2007α) που έδειξε ότι η στάση των ΜΜΕ έναντι των ΑΜΕΑ σε πολύ μεγάλο ποσοστό χαρακτηρίζεται πρωτίστως από συμπάθεια και δευτερευόντως από αδιαφορία. Συμπεριφορές οι οποίες στην πραγματικότητα κινούνται εντός των πλαισίων ενός ιδιότυπου κοινωνικού ρατσισμού.

Παράλληλα, με τη νοοτροπία αυτή προωθείται η αναπαραγωγή παρωχημένων στερεοτυπικών αποδόσεων στη συγκεκριμένη αυτή κοινωνική ομάδα. Η προσφιλής στερεοτυποποίηση στην οποία κατά βάση καταφεύγουν και εν τέλει καταλήγουν οι περισσότερες των παρουσιάσεων των ΑΜΕΑ και ψυχικώς πασχόντων γενικά, και των ατόμων που βρίσκονται στο ευρύτερο φάσμα του αυτισμού ειδικότερα, από τα ΜΜΕ είναι εκείνη που αναδεικνύει τη διάσταση του ενδεχόμενου βαθμού επικινδυνότητας για τον άμεσο και έμμεσο κοινωνικό περίγυρο (Jamieson, Romer & Jamieson, 2006). Έτσι, η ισχυρή δόση υπερβολής στην παρουσίαση του όλου θέματος, η μονολιθικότητα της προσέγγισης και η ελλιπίης (όπου δεν απουσιάζει παντελώς) τεκμηρίωση, συνιστούν όχι σπάνια παραπληροφόρηση με επιτηδευμένο επιτονισμό των υπαρκτών (ή πιθανών) εξάρσεων και ακροτήτων (Γενική Γραμματεία Επικοινωνίας–Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης, 2008. Waltz, 2005).

Έτσι, με τον έναν ή τον άλλο τρόπο δημιουργείται μια εικονική πραγματικότητα, η οποία όμως δεν ανταποκρίνεται στην υπάρχουσα κατάσταση και την καθημερινότητα ενός ατόμου με ειδικές ανάγκες που προσπαθεί να διάγει έναν κανονικό βίο στις αποπροσωποποιημένες και αδιάφορες σημερινές κοινωνίες (μάλλον ορθότερα «σύγχρονες μορφές συνάθροισης»). Ο μελοδραματικός τόνος που συνήθως συνοδεύει ανάλογες παρουσιάσεις με σκοπό να προκαλέσει τον οίκτο σε συνδυασμό με σωρεία επιστημονικών ανακρίβειών και παρωχημένων αντιλήψεων δημιουργούν σύγχυση και σε κάθε περίπτωση απομακρύνουν από τα πραγματικά προβλήματα των ατόμων αυτών (Hodge, 2005).

Η αλήθεια δυστυχώς είναι ότι τα λεγόμενα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, πολύ μικρή έως ανύπαρκτη πολλές φορές πραγματική ενημέρωση προσφέρουν για τις επιμέρους κατηγορίες των ΑΜΕΑ. Έχει επισημανθεί πράγματι ότι υπάρχει σημαντικό ποσοστό ανισομέρειας ως προς την παρουσίαση των κατηγοριών των ΑΜΕΑ, με την έμφαση να δίδεται με μεγάλη απόσταση από τις υπόλοιπες κατηγορίες στα άτομα με κάποια μορφή κινητικής αναπηρίας. Εν συνεχεία, σημαντικής προβολής τυγχάνουν επίσης τα τυφλά άτομα ή εκείνα με κάποιο πρόβλημα όρασης και με μεγάλη διαφορά ακολουθούν τα άτομα με νοητική υστέρηση, σύνδρομο Down, κωφά κ.ά. (Ι.Ο.Μ., 2007α).

Το Ινστιτούτο Οπτικοακουστικών Μέσων (Ι.Ο.Μ.) το οποίο πραγματικά έχει προσδώσει ιδιαίτερη έμφαση στο γενικότερο ζήτημα της σύνθετης σχέσης μεταξύ ΜΜΕ και ΑΜΕΑ, έχοντας ήδη από το 2006 οργανώσει τέσσερις διεθνείς ημερίδες για το σκοπό αυτό με αξιόλογες συμμετοχές εμπλεκόμενων φορέων από τον πολιτικό, επιστημονικό και ευρύτερο κοινωνικό χώρο. Πολύ χαρακτηριστικά, σε σχετική έρευνά του προχώρησε σε αναλυτική καταγραφή σε επίπεδο δημοσιογραφικού λόγου όσον αφορά τους τρόπους με τους οποίους εμφανίζονται τα άτομα με αναπηρία από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (Ι.Ο.Μ., 2008). Παρατίθενται παρακάτω ορισμένες από τις επισημάνσεις αυτές:

- 1) Οι «θετικές εκφράσεις» που χαρακτηρίζονται ως υποτιμητικές:
  - *ήρωες της ζωής*
  - *νικητές της ζωής*
  - *δύναμη ζωής*
  - *δύναμη ψυχής*
  - *πρωταθλητές της ζωής*

- 2) Εκφράσεις που θεωρούνται χαρακτηριστικές και ενδεικτικές της στάσης των δημοσιογράφων:
  - *Καθλωμένος στο καρτσάκι*
  - *Κατέληξε στο αναπηρικό καρτσάκι*
  - *Πως ερωτεύονται οι τυφλοί;*
  - *Γιατί να πάει εκδρομή ένας τυφλός*
(δεν ήταν από δημοσιογράφο, αλλά έχει ενδιαφέρον)

- 3) Λάθος εκφράσεις που μαρτυρούν άγνοια και ενισχύουν ξεπερασμένες αντιλήψεις:
  - *Κωφάλαλος, εννοώντας κωφά & βαρήκοα άτομα*
  - *Αόμματος, εννοώντας τυφλός*

- 4) Στερεοτυπίες που εκνευρίζουν:
  - *Φως στα σκοτάδια*
  - *Με τα μάτια της ψυχής*

5) Στιγματισμό και σύνδεση ψυχασθένειας με επικινδυνότητα:

- *Ο ψυχασθενής, ψυχάκιας, ψύχωση, ψυχοπαθής ή «ψυχοπαθής δολοφόνος», «ψυχοπαθής δολοφόνος με το πριόνι».*

Πέραν όμως των όποιων θεμάτων σχετίζονται με τα εκφραστικά ζητήματα και τα συναφή θέματα της παρουσίας των ΑΜΕΑ μέσω κυρίως των ηλεκτρονικών μέσων, έχουν προκύψει κατά τα τελευταία χρόνια και πολύ πιο σοβαρά ζητήματα (Auslander & Gold, 1999). Συγκεκριμένα, όσον αφορά στον αυτισμό δεν είναι λίγες οι φορές που συντελείται συστηματική παραπληροφόρηση σχετικά με το ιδιαίτερος «ευαίσθητο» θέμα των αιτιολογικών παραμέτρων του αυτισμού. Για παράδειγμα, πριν από μερικούς μόλις μήνες τα ΜΜΕ (έντυπα και ηλεκτρονικά) και στην Ελλάδα, διέδιδαν προς όλες τις κατευθύνσεις ότι τα κινητά τηλέφωνα καθώς και άλλες συσκευές ασύρματης τηλεπικοινωνίας ενέχονται στην πρόκληση διαταραχών του φάσματος του αυτισμού.

Ανάλογο παράδειγμα, αν όχι παραπληροφόρησης αλλά τουλάχιστον συστηματικής προβολής και ανάδειξης μέσω κυρίως των έντυπων μέσων ενημέρωσης σε διεθνές επίπεδο ερευνητικών υποθέσεων οι οποίες προσπαθούσαν να συνδέσουν την εμφάνιση του αυτισμού με συγκεκριμένο εμβόλιο ή εμβόλια ή ακόμη και συνδυασμό εμβολίων δεδομένου ότι μέχρι σήμερα καμιά αξιόπιστη επιδημιολογική και βιολογική μελέτη δεν είναι σε θέση να υποστηρίξει με κάποιο βαθμό βεβαιότητας κάτι τέτοιο (Gerber & Offit, 2009. Jackson, 2003. Nagaraj, 2006. O'Dell & Brownlow, 2005. Offit & Coffin, 2003. Pareek & Pattison, 2000. Speers & Lewis, 2004. Watts, 2004).

Η άκριτη υιοθέτηση και διάδοση ορισμένων μη επαρκώς δοκιμασμένων πορισμάτων από τα ΜΜΕ, σαφώς δεν συνεπάγεται υπεύθυνη στάση έναντι της κοινωνίας συνολικά που επιθυμεί και επιβάλλεται να ενημερώνεται για τόσο σοβαρά ζητήματα τα οποία ταυτόχρονα προκαλούν και σημαντική επίδραση στις οικογένειες που έχουν κάποιο παιδί στο ευρύτερο φάσμα του αυτισμού καθώς και το περιβάλλον τους (Kelly, 2005). Προς αποκατάσταση λοιπόν πολλών ανάλογων παρερμηνειών και συγχύσεων που έχουν δημιουργηθεί κατά βάση από την αβασάνιστη, άκριτη και στερούμενη οιασδήποτε επιστημονικής σοβαρότητας και επάρκειας παράθεση πληροφοριών που αναφέρονται στο φάσμα του αυτισμού θα επιχειρηθεί στη συνέχεια μια προσπάθεια διασάφησης ορισμένων στοιχείων και κυρίως σε σχέση με τους αιτιολογικούς παράγοντες της συγκεκριμένης διαταραχής στους οποίους τόση μεγάλη έμφαση έχει δοθεί κατά τα τελευταία έτη από τα ΜΜΕ (Jones & Harwood, 2009).

Ο αυτισμός συνιστά μια σοβαρή αναπτυξιακή διαταραχή, η οποία εμφανίζεται κατά τα πρώτα έτη της ζωής του παιδιού και ως κύριο χαρακτηριστικό της έχει την απόσυρσή του από οποιαδήποτε μορφή επικοινωνίας με το εξωτερικό περιβάλλον (Baird & Cass, 2003). Θεωρείται μία από τις βαρύτερες αποκλίσεις της ανθρώπινης συμπεριφοράς, εξαιτίας της σχεδόν ολοκληρωτικής υστέρησης του παιδιού σε όλους τους τομείς ανάπτυξης, της έλλειψης αντίδρασης σε πολλά ερεθίσματα τού περιβάλλοντός του καθώς και των αρνητικών προοπτικών που συνδέονται με τη μελλοντική έκβαση του προβλήματος (APA, 2000. Siegel, 1996).

Αν και η αυτιστική διαταραχή φαίνεται ότι υφίστατο ανέκαθεν, μόνο πρόσφατα αναδείχθηκε ως αυτόνομο ψυχοπαθολογικό σύνδρομο με ιδιαίτερη συμπτωματολογία και χαρακτηριστικά με συνεπακόλουθο την συμπερίληψή της στο Ταξινομικό Σύστημα DSM. Πρόκειται ορισμένως για ένα περίπλοκο και δυσεξήγητο ψυχοπνευματικό έλλειμμα το οποίο μάλιστα για αρκετές δεκαετίες είχε σοβαρά προβληματίσει την επιστημονική κοινότητα και είχε επιφέρει σύγχυση και ασάφεια όσον αφορά στον ορισμό, τη διάγνωση, τις μεθόδους θεραπείας και τις πιθανότητες βελτίωσης και αλλαγής (Fombonne, 2003. Merrick & Kandel, 2004).

Μία από τις κυριότερες δυσκολίες στον προσδιορισμό της συχνότητας του αυτισμού στο γενικό πληθυσμό αποτελεί η μέχρι σήμερα ασαφής φύση των διαγνωστικών κριτηρίων, ενώ η καταγεγραμμένη συχνότητα της διαταραχής αυτής εξαρτάται ουσιαστικά από τη μεθοδολογία βάσει της οποίας αυτή ορίζεται και διαγιγνώσκεται (Baird, Cass & Slonims, 2003. Κωνστανταρέα, 1988). Στην πλειονότητα των μελετών, η συχνότητα φαίνεται να κυμαίνεται γύρω στα 4-5 αυτιστικά παιδιά για κάθε 10.000 γεννήσεις. Η Wing ήδη από το 1971 έχει αναφέρει στις εργασίες της μία συχνότητα της τάξης των 21 αυτιστικών παιδιών για κάθε 10.000 όσον αφορά στο «τρίπτυχο των ανεπαρκειών»: κοινωνική συναλλαγή, γλώσσα και συμπεριφορά. Επίσης, αρκετές πρόσφατες επιδημιολογικές μελέτες σε Αμερική, Ασία και Ευρώπη αποδεικνύουν την ύπαρξη περιστατικών αυτισμού σε όλη την υφήλιο χωρίς να παρατηρείται κάποια ιδιαίτερως υψηλή συχνότητα σε μια συγκεκριμένη κοινωνία ή έθνος (Sigman, 1995. Kidd, 2002). Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι η αξία των παραπάνω εκτιμήσεων είναι μόνο σχετική και αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η αξιοπιστία των ψυχολογικών μετρήσεων για τον αυτισμό είναι περιορισμένη και δεδομένης της έλλειψης ευκρινών και γενικότερα αποδεκτών διαγνωστικών κριτηρίων (Merrick & Kandel, 2004).

Είναι αληθές ότι μία κατηγορηματική απάντηση σχετικά με την αιτιολογία του αυτισμού δεν έχει καταστή δυνατή έως και σήμερα, ενώ παράλληλα αντικρουόμενες θέσεις μεταξύ των ερευνητών κατά διαστήματα αναφύονται (Tommaso, 2006). Αν και έχουν διατυπωθεί κατά καιρούς τόσο ψυχοδυναμικές όσο και συμπεριφορικές θεωρίες για την επαρκή ερμηνεία της συγκεκριμένης διαταραχής, ως επικρατέστερες και πλέον αξιόπιστες δύναται να θεωρηθούν οι αντίστοιχες βιολογικές θεωρίες. Είναι γεγονός ότι οι θεωρίες που υποστηρίζουν ότι ο αυτισμός έχει βιολογικά αίτια υπερτερούν κατά τα τελευταία έτη βάσει και των σημαντικών επιστημονικών ευρημάτων σε βαθμό ώστε να θεωρείται πλέον δεδομένη η ύπαρξη ορισμένης βιολογικής βλάβης στα αυτιστικά παιδιά, χωρίς βέβαια να αποκλείονται και άλλου είδους αιτιώδεις παράγοντες συμφώνως προς τις διατυπωθείσες γνωστικές θεωρίες (Kalat, 1998. Piven, 1997).

Κατά συνέπεια, το ενδιαφέρον των ερευνητών έχει εδώ και δεκαετίες στραφεί προς την αναζήτηση της βιολογικής προέλευσης της διαταραχής (επί παραδείγματι: γονιδιακής, νευρολογικής, χρωμοσωμικής), καθώς και στην εν γένει εξέταση της εγκεφαλικής λειτουργίας των αυτιστικών παιδιών. Μέχρι σήμερα, ορισμένα πορίσματα ερευνών αποδίδουν τον αυτισμό σε βλάβες σε συγκεκριμένες περιοχές, σε περιπλοκές κατά την προ- και περιγεννητική περίοδο σύμφωνα με ευρήματα από ηλεκτροεγκεφαλογραφήματα, αξονικές τομογραφίες, νευροπαθολογικές και βιοχημικές εξετάσεις. Επιπροσθέτως, έχει

παρατηρηθεί και σημαντικού βαθμού συννοσηρότητα μεταξύ αυτισμού και άλλων διαταραχών (Merrick & Kandel, 2004).

Δεδομένης της πρόωρης έναρξης της αυτιστικής διαταραχής, αρκετές έρευνες έχουν στραφεί σε ενδείξεις για την ύπαρξη γενετικού τύπου αιτιολογίας. Πολλοί μελετητές διδύμων υποστηρίζουν την επενέργεια κληρονομικών παραμέτρων στην ανάπτυξη της διαταραχής αν και η διενέργεια τέτοιου είδους ερευνών καθίσταται εξαιρετικά δύσκολη δεδομένου ότι είναι πολύ λίγες οι περιπτώσεις αυτιστικών παιδιών που έχουν δίδυμο αδερφό ή αδερφή (Kalat, 1998. Piven, 1997). Σε γενικές γραμμές, οι έρευνες αυτές δείχνουν ότι ο αυτισμός δεν κληρονομείται ως συγκεκριμένη νοσολογική οντότητα αλλά ως γνωστική ανεπάρκεια η οποία σχετίζεται με τη γλώσσα. Επιπλέον, σε ζευγάρια διδύμων εκ των οποίων το ένα μόνο παιδί έπασχε από αυτισμό, οι νεογνικές επιπλοκές φαίνεται ότι σχετίζονταν με τον αυτισμό. Συνάγεται λοιπόν ότι η προδιάθεση για αυτισμό σε ορισμένες περιπτώσεις πιθανόν είναι κληρονομική, ενώ σε άλλες ενδέχεται να είναι αποτέλεσμα συγκεκριμένης εγκεφαλικής βλάβης (Kalat, 1998).

Προσφάτως έχει μελετηθεί η υπόθεση ύπαρξης ενός «εκτεταμένου φαινότυπου» ο οποίος συνδέεται με τον αυτισμό, συμπέρασμα στο οποίο κατέληξαν έρευνες για τις γνωστικές και κοινωνικές-επικοινωνιακές ανεπάρκειες σε μη αυτιστικά αδέρφια αυτιστικών παιδιών. Ο Szatmari (2003) εξέτασε τους τύπους κληρονομικότητας που ενδέχεται να εμπλέκονται στη διαταραχή και συμπέρανε ότι οι περιπτώσεις αυτισμού θα μπορούσαν να διαχωριστούν σε τρεις ομάδες επί τη βάση των αιτιολογικών τους παραγόντων: α) εξωγενείς (που προκαλούνται από εξωτερικούς παράγοντες, όπως προγεννητικά ατυχήματα), β) αυτοσωματικές υπολειπόμενες (που μεταφέρονται με χρωμοσώματα και δεν έχουν φύλο αλλά εκφράζονται μόνο αν είναι παρόντα σε διπλή δόση - δηλαδή κληρονομημένα από τον πατέρα και τη μητέρα) και γ) συνδεόμενες με το χρωμόσωμα X (που μεταφέρεται με το χρωμόσωμα του γυναικείου φύλου). Ωστόσο, ο παραπάνω ερευνητής τόνισε ότι χρειάζεται να συγκεντρωθούν περισσότερα δεδομένα όσον αφορά στο πλέγμα παρουσίας του αυτισμού στην οικογένεια και στη σοβαρότητα των συνοδών μαθησιακών δυσκολιών προκειμένου να διερευνηθούν επαρκέστερα οι πιθανοί τρόποι κληρονομικότητας.

Η συζήτηση σχετικά με την ύπαρξη ενός «εύθραυστου χρωμοσώματος X» έχει προσελκύσει σε μεγάλο βαθμό το ενδιαφέρον των σύγχρονων ερευνών. Πρόκειται για ένα ευπαθές σημείο σε ένα χρωμόσωμα X που μπορεί να υποστή ρήγμα σε συγκεκριμένες περιστάσεις. Το σύνδρομο του εύθραυστου χρωμοσώματος X έχει επίσης παρατηρηθεί σε παιδιά με νοητική υστέρηση καθώς και σε συγγενείς αυτιστικών παιδιών και παιδιών με νοητική υστέρηση. Για το λόγο αυτό, έχει υποστηριχθεί ότι η όλη σχέση (αυτισμού και «εύθραυστου X») προκύπτει ως αποτέλεσμα της ύπαρξης νοητικής υστέρησης (Bailey et al., 1996). Μία ερμηνεία που θα λάμβανε υπόψη το χρωμόσωμα X θα συντελούσε στο να κατανοήσουμε το δυσανάλογο αριθμό των αγοριών με αυτισμό. Τα κορίτσια διαθέτουν ένα δεύτερο χρωμόσωμα X που είναι σε θέση να αναπληρώνει το ελάττωμα του προβληματικού αυτού χρωμοσώματος (Kalat, 1998). Δεν υπάρχουν πλέον αμφιβολίες ότι, σε ορισμένες τουλάχιστον περιπτώσεις, ο αυτισμός έχει γενετική προέλευση αλλά ωστόσο χρειάζονται περισσότερα στοιχεία σχετικά με τις διεργασίες που λαμβάνουν χώρα κατά

την κληρονομική αυτή μεταβίβαση (Merrick & Kandel, 2004).

Στα πλαίσια της παρέμβασης στα αυτιστικά παιδιά τοποθετείται και η συνεργασία των επαγγελματιών της υγείας με την ίδια την οικογένεια. Οι γονείς χρειάζονται βοήθεια για να ξεπεράσουν τα αισθήματα ενοχής που βιώνουν, επειδή γέννησαν ένα δυσλειτουργικό παιδί, ενώ η ευρύτερη οικογένεια θα πρέπει να πληροφορηθεί για το σοβαρό πρόβλημα του παιδιού και να εξασφαλιστεί η δική της υποστήριξη (Wing, 1971. Μισσηλίδη, 1997).

Όταν το αυτιστικό παιδί βρίσκεται στο σπίτι, οι γονείς του συχνά καλούνται να λάβουν το ρόλο του θεραπευτή, ώστε να μπορούν να γενικευτούν τα θεραπευτικά οφέλη και να ακολουθούνται και στο σπίτι οι ίδιες διαδικασίες που ισχύουν στο σχολείο ή στην ευρύτερη θεραπεία του παιδιού (Κυπριωτάκης, 1997). Οι γονείς συχνά αισθάνονται έντονη πίεση και έχουν ανάγκη από την συμπαράσταση και βοήθεια του κοινωνικού τους περιγύρου. Θα πρέπει να βοηθούνται στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που παρουσιάζονται κατά τη λήψη αποφάσεων για σημαντικές διαστάσεις του προβλήματος που αντιμετωπίζει το παιδί τους καθώς επίσης και στην ενημέρωση για την όποια αρωγή δικαιούνται από πλευράς πολιτείας, ώστε να μην αισθάνονται μόνοι τους στο δύσκολο αγώνα τους (Campbell και συν., 1996).

Συμβουλευτική θα μπορούσε να παρασχεθεί στους γονείς αυτούς όχι μόνο από ειδικούς συμβούλους αλλά και από οργανωμένους φορείς γονέων που αντιμετωπίζουν παρόμοια προβλήματα, όπως για παράδειγμα οι ομάδες στήριξης για γονείς, οι πολλαπλές οικογενειακές ομάδες και οι τοπικές ή εθνικές οργανώσεις για αυτιστικά άτομα ή γενικά για άτομα με ειδικές ανάγκες (Κυπριωτάκης, 1997. Fombonne, 2003). Σε ανάλογο πνεύμα βέβαια θα πρέπει να κινούνται και τα ΜΜΕ έναντι ιδιαίτερας των γονέων αυτών επιδεικνύοντας υπεύθυνη στάση ως προς την πραγματική απόδοση και παρουσίαση των επιστημονικών πορισμάτων που σχετίζονται με το πολύ ευαίσθητο θέμα των αιτιολογικών παραγόντων του αυτισμού αποφεύγοντας με τον τρόπο αυτό να δημιουργούν περαιτέρω αποπροσανατολισμό και ψυχολογική φόρτιση στα άτομα αυτά και παρέχοντας παράλληλα αντικειμενική, ρεαλιστική και χωρίς ακρότητες ή εξωραϊσμούς πληροφόρηση (Ι.Ο.Μ., 2007β). Αποτελεί πλέον γενικότερο αίτημα, να απαγκιστρωθεί η παρουσίαση των ΑΜΕΑ από τα ραδιοηλεκτρονικά κυρίως μέσα από υποκριτικούς συναισθηματισμούς και υπέρμετρη «κοινωνική ευαισθησία» και να βασιστεί στη γνώση των πραγματικών προβλημάτων.

Βιβλιογραφικές παραπομπές

- American Psychiatric Association (APA). (2000). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*. (Text revision, 4th ed.). Washington, DC: APA.
- Auslander, G.K., & Gold, N. (1999). Disability terminology in the media: A comparison of newspaper reports in Canada and Israel. *Social Science & Medicine*, 48, 1395-405.
- Bailey, A., Philips, W., & Rutter, M. (1996). Autism: Towards an integration of clinical, genetic, neuropsychological, and neurobiological perspectives. *Journal of Clinical Psychology and Psychiatry*, 37, 89-126.
- Baird, G., Cass, H., & Slonims, V. (2003). Diagnosis of autism. *British Medical Journal*, 327, 488-93.

- Campbell, M., Schopler, E., Cueva, J., & Hallin, A. (1996). Treatment of autistic disorder. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 35, 2.
- Γενική Γραμματεία Επικοινωνίας-Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης (2008). Επικοινωνία και αυτισμός. 3ο Διεθνές Συνέδριο «Άτομα με Αναπηρία και ΜΜΕ», Αθήνα, 23-24 Ιουνίου.
- Farnall, O., & Smith, K. A. (1999). Reactions to people with disabilities: Personal contact versus viewing of specific media portrayals. *Journalism and Mass Communication Quarterly*, 76(4), 659-72.
- Fombonne, E. (2003). Modern views of autism. *Canadian Journal of Psychiatry*, 48(8), 503-505.
- Gerber, J. S., & Offit, P. A. (2009). Vaccines and Autism: A tale of shifting hypotheses. *Clinical Infectious Diseases*, 48, 456-61.
- Haller, B., Dorries, B., & Rahn, J. (2006). Media labelling versus the US disability community identity: A study of shifting cultural language. *Disability & Society*, 21(1), 61-75.
- Hardin, M., & Preston, A. (2001). Inclusion of disability issues in news reporting textbooks. *Journalism & Mass Communication Educator*, 56(2), 43-54.
- Hodge, N. (2005). Reflections on diagnosing autism spectrum disorders. *Disability & Society*, 20(3), 345-9.
- Ινστιτούτο Οπτικοακουστικών Μέσων (2007α). Αξιολόγηση της στάσης των ΜΜΕ απέναντι στα ΑΜΕΑ (Κεφάλαιο 3). Αθήνα: Ι.Ο.Μ.
- Ινστιτούτο Οπτικοακουστικών Μέσων (2007β). Ο ρόλος των ΜΜΕ στην επίλυση των προβλημάτων των ΑΜΕΑ (Κεφάλαιο 4). Αθήνα: Ι.Ο.Μ.
- Ινστιτούτο Οπτικοακουστικών Μέσων (2008). Η εικόνα των ατόμων με αναπηρία στα ΜΜΕ. Αθήνα: Ι.Ο.Μ.
- Jackson, T. (2003). MMR: More scrutiny, please. *British Medical Journal*, 326(7401), 1272.
- Jamieson, P.E., Romer, D., & Jamieson, K.H. (2006). Do films about mentally disturbed characters promote ineffective coping in vulnerable youth? *Journal of Adolescence*, 29, 749-60.
- Jones, S. C. & Harwood, V. (2009). Representations of autism in Australian print media. *Disability & Society*, 24 (1), 5-18.
- Kalat, J. W. (1998). *Βιολογική Ψυχολογία*. Αθήνα: Έλλην.
- Kelly, B. (2005). 'Chocolate...makes you autism': Impairment, disability and childhood identities. *Disability & Society*, 20 (3), 261-275.
- Kidd, P. M. (2002). Autism, an extreme challenge to integrative medicine. Part 2: medical management. *Alternative Medical Review*, 7 (6), 472-499.
- Κυπριωτάκης, Α. Β. (1997). *Τα αυτιστικά παιδιά και η αγωγή τους*. Ηράκλειο: Εκδόσεις Κυπριωτάκης.
- Κωνστανταρέα, Μ. (1988). Παιδικός αυτισμός. Στο: Γ. Τσιάντης, & Κ. Μανωλόπουλος (Εκδ.), *Σύγχρονα θέματα παιδοψυχιατρικής*, Δεύτερος Τόμος. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Merrick, J., & Kandel, I. (2004). Trends in autism. *International Journal of Adolescence Medicine and Health*, 16 (1), 75-78.
- Μισαηλίδη, Π. (1997). Σύγχρονες τάσεις στη διάγνωση, αιτιολογία και θεραπεία του αυτιστικού συνδρόμου. *Τα Εκπαιδευτικά*, 46, 61-71.
- Nagaraj, A. (2006). Does qualitative synthesis of anecdotal evidence with that from scientific research help in understanding public health issues: A review of low MMR uptake. *European Journal of Public Health*, 16(1), 85-8.

- O'Dell, L., & Brownlow, C. (2005). Media reports of links between MMR and autism: A discourse analysis. *British Journal of Learning Disabilities*, 33, 194-9.
- Offit, P.A., & Coffin, S.E. (2003). Communicating science to the public: MMR vaccine and autism. *Vaccine*, 22, 1-6.
- Pareek, M., & Pattison, H. M. (2000). The two-dose measles, mumps, and rubella (MMR) immunisation schedule: Factors affecting maternal intention to vaccinate. *British Journal of General Practice*, 50, 969-71.
- Piven, J. (1997). The biological basis of autism. *Current Opinion in Neurobiology*, 7, 708-712.
- Pointon, A., & Davies, C. (Eds.) (1997). *Framed: Interrogating disability in the media*. London: BFI Publishing.
- Siegel, B. (1996). *The world of the autistic child*. Oxford: Oxford University Press.
- Sigman, M. (1995). Current research findings in childhood autism. *Journal of Psychiatry*, 40 (6), 289-294.
- Speers, T., & Lewis, J. (2004). Journalists and jabs: Media coverage of the MMR vaccine. *Communication and Medicine*, 1(2), 171-81.
- Szatmari, P. (2003). The causes of autism spectrum disorders. *British Medical Journal*, 326 (7382), 173-174.
- Titchkosky, T. (2005). Disability in the news: A reconsideration of reading. *Disability & Society*, 20(6), 655-88.
- Tommaso, C. (2006). Problems with a relevance-theoretic account of autism. *Theory & Psychology*, 16, 169-177.
- Waltz, M. (2005). Reading case studies of people with autism spectrum disorders: A cultural studies approach to issues of disability representation. *Disability & Society*, 20(4), 421-35.
- Watts, G. (2004). The new MMR? *British Medical Journal*, 328, 773.
- Wing, L. (1971). *Autistic children: A guide for parents*. London: Constable.

Abstract

Society has not yet understood the real dimensions of autism/ pervasive developmental disorders (together with other disorders). Lack of awareness may result to social exclusion and marginalization of people with this disorder. Mass media plays a critical role in reinforcing this situation. According to formal statistics, very limited valid information is provided by mass media internationally regarding autism and other developmental disorders. Especially television, traditionally conveys distorted images of disorders, depicts stereotypes and uses prejudices concerning people with special needs and mental disorders in general. Mainly due to TV viewing rates, people with special needs are commonly presented exceedingly lacking ability, aggressive and/or violent. The main aim of this paper is to investigate how information about the etiology of autism is presented in the mass media internationally.